

«Ο ΜΙΧΑΛΗΣ Σ. ΚΟΚΚΙΝΟΣ»

Παναγιώτης Κανελλάκης,

Πρόεδρος της Greenpeace στην Ελλάδα

Περί Μιχάλη Κόκκινου ο λόγος.

Περί ενός μεγάλου αιρετικού των καιρών.

Αν υπάρχουν κάποια στοιχεία που σημαδεύουν τον Μιχάλη Κόκκινο, το πρόσωπο, το έργο του, τον κάνουν να ξεχωρίζει, αυτά θα έλεγα πως είναι τρία: Η τέχνη -η τέχνη του-, η κοινωνική πρόκληση και η αιρετικότητα, το αιρετικό στοιχείο.

Αιρετικός λοιπόν. Με την έννοια της απόσχησης, της απόκλισης, όχι της ρήξης - της απομάκρυνσης από καθετί που θα -μπορούσε να θεωρηθεί ως «ορθή δόξα», ως ορθοδοξία, ως καθιερωμένο δόγμα σε οποιονδήποτε χώρο της διάνοησης ή τον πνεύματος. Μια αιρετική αποστασιοποίηση, μια ποιοτική δηλαδή διαφοροποίηση από όλα τα πολιτιστικά εκείνα στοιχεία, που κληρονόμησε, που εισέπραξε μες' από την παιδεία τον, μες' από την παράδοση, από την ιστορία τον πολιτισμού, γενικά από τους άλλους, τους προ Κόκκινου.

Και εκείνο το οποίο ιδιαίτερα χαρακτηρίζει την κριτική τον στάση, την αιρετική τον απόσταση από τις άρχουσες δοξασίες, από τα επίκαιρα ή εφήμερα ιδεολογήματα είναι κυρίως η αμφισβήτηση του κατεστημένου ηθικού λόγου. Της ηθικολογίας. Είναι η αμφισβήτηση τον πνευματική εκείνον χώρου που μονοπωλεί την ηθική, που κατέχει και ασκεί το μονοπώλιο της ηθικής.

Προ πάντων ο Κόκκινος είναι ένας αιρετικός - αντιηθικολόγος.

Το αιρετικό αυτό στοιχείο δένει και εναρμονίζεται με το άλλο σημάδι που τον χαρακτηρίζει, την κοινωνική πρόκληση. Ο λόγος τον Κόκκινου, η ζωή τον η ίδια, προκαλούν. Είναι προκλητικά για τον μέσο ανθρώπινο όρο, για την κοινή γνώμη. Προκαλούν όχι τυχαία. Αλλ' ούτε και εσκεμμένα - ηθελημένα. Είναι αυτό που στην ποινική επιστήμη ονομάζεται «ενδεχόμενος δόλος»: Προβλέπει το ενδεχόμενο επέλευσης, του αποτελέσματος, της πρόκλησης, και το αποδέχεται. Δεν καταβάλλει προσπάθεια να το αποτρέψει.

Αγνοεί ο Κόκκινος, επιδεικτικά πολλές φορές, την κοινωνική κριτική που προκαλεί, χωρίς όμως αυτή να του είναι αδιάφορη. Αντίθετα, με μεγάλο ενδιαφέρον, παρακολουθεί και περιφρονά τα κριτικά βέλη, τα αρνητικά σχόλια που τυχόν έχει προκαλέσει. Ως εάν το υπό έρευνα αντικείμενο, το πρόσωπο υπό εξέταση, να μην

είναι ο ίδιος, ο προκαλών, αλλά το κοινωνικό σώμα, ο φορέας της κριτικής. Ως εάν μέσα από την κριτική που προξενεί, να μετράει την παθολογία τον κοινωνικού ιστού που παράγει και εκφράζει την κριτική αυτή.

Πρόκειται για μία αυτάρκεια σε επίπεδο παράνοιας. Για μία αυταρέσκεια και μία αυτοπεποίθηση σχιζοειδή, που του απαγορεύει να συμβιβαστεί, να προσαρμοστεί σε κάποιους χώρους συμβατικούς, σε μια αισθητική αγοραία. Να συμβιβαστεί στον κομπορμισμό μιας ανθρώπινης κοινότητας, με την οποία ιστορικά έτυχε να συνυπάρχει.

Αντί αυτού του συμβιβασμού προτιμάει την ανοιχτή πρόκληση.

Το τρίτο από τα στοιχεία που σημαδεύουν τον Κόκκινου είναι το καλλιτεχνικό. Η ξεχωριστή τέχνη του Κόκκινου. Το καλλιτεχνικό αυτό στοιχείο έρχεται να συγχωνεύσει, να αφομοιώσει μέσα σε ένα μείγμα αισθητικής τα δύο πρώτα, την αιρετικότητα και την κοινωνική πρόκληση. Πρόκειται για μια τέχνη αυστηρά προσωπική, προσωποπαγή θα έλεγα. Μια μορφή τέχνης πολύμορφης και πολυεπίπεδης που δεν εξαντλείται στα κλειστά όρια μιας μόνο καλλιτεχνικής έκφρασης: στη ζωγραφική, την ποίηση, τη μουσική. Έρχεται να αναμείξει και να απασχολήσει περισσότερες της μιας Μούσες, με διαφορετική καθ' ύλην αρμοδιότητα η κάθε μία.

Η τέχνη του Κόκκινου δεν αποβλέπει, δεν έχει ως αντικείμενο την κατασκευή ενός έργου, την παράδοση ενός έτοιμου καλλιτεχνικού δημιουργήματος. Είναι μια τέχνη, μια καλλιτεχνία, βιωμένη, μια καθημερινή αισθητική στάση ζωής, μια ασταμάτητη αναζήτηση του ωραίου και του αληθινού μέσα από διαφορετικά μονοπάτια: όχι μόνο τον νου αλλά και της καρδιάς, τον συναισθήματος. Είναι η αναζήτηση και ο εντοπισμός τον στοιχείου της μαγείας, τόσο στη ζωή τον ανθρώπου όσο και κυρίως στο θάνατο του.

Όμως το καλλιτεχνικό έργο του Μ. Κόκκινου είναι κάτι που θα απασχολήσει στο μέλλον κουραστικά και κριτικά τους επαγγελματίες τον είδους. Προσωπικά ως κοινός ορθολογιστής είμαι υποχρεωμένος να περιοριστώ στα φυσιογνωμικά γνωρίσματα αυτόν τον φορέα ενός μεγάλου αριθμού, εξωτερικών τουλάχιστον, αντιφάσεων και αντιθέσεων. Για λόγους λοιπόν οικονομίας και για να προλάβω να καταθέσω τουλάχιστον τα στοιχειώδη περί Κόκκινου, αναγκάζομαι να χρησιμοποιήσω ένα λόγο κοφτό και λακωνικό, περίπου επιγραμματικό.

Ο Μιχάλης Κόκκινος, λοιπόν, ως ένα μάτσο από παραδοξότητες και αυτοαναιρέσεις:

- Ανηθικολόγος χωρίς ηθική αλλά με ήθος.

- Ένας συντηρητικός επαναστάτης.
- Φανατικός διώκτης της σεμνοτυφίας, της εγκράτειας, του banal.
- Με σώας τας φρένας αλλά χωρίς φρένα, χωρίς τροχοπέδη στην αναζήτηση του ηδονικού, τον αληθινού, τον ωραίου.
- Ένας ευπατρίδης χωρίς πατρίδα.
- Ένας πιστός χωρίς θρησκεία.
- Πλούσιος χωρίς λεφτά.
- Ευτραφής άνευ πάχους.
- Ωριμος χωρίς ηλικία - είναι πέραν ηλικίας ο Κόκκινος.
- Ένας παθιασμένος (με το έργο του) χωρίς όμως εμπάθεια.
- Ένας συνωμότης, διαφανής και φιλαλήθης.
- Ένας φαντασιόπληκτος, διόλου πληκτικός και διόλου φαντασμένος.
- Ένας αρχιερέας χωρίς ποιμνιο.
- Ένας Τειρεσίας λάγνος και ανοιχτομάτης.
- Ένας άγιος, αμαρτωλός και αμετανόητος, εφευρέτης αγνώστων αμαρτημάτων.
- Ένας ασκητής ακόλαστος.
- Ένας εξολέστατος ιεραπόστολος της ηδονοθηρίας.
- Ακόρεστος και αισθησιακά άπληστος αλλά και αστείρευτος.
- Ένας φιλάρεσκος διάκονος της ηδυπάθειας και τον πανηδονισμού.
- Ένας σάτυρος, ένας Πρίαπος, σοδομιστής της κακογουστιάς και της ηθικολογίας.
- Ένας μιαντοκόρος, διακορευτής απόρων και ευπόρων κορασίδων.
- Ένας παραδόπιστος, καμποτίνος της εσχατολογίας.
- Ένας μακάβριος μύστης του θανάτου και του θρήνου (που ως εκ τούτου προσφέρεται μάλλον για την εκφώνηση επικήδειου λόγου, παρά του να προσπαθείς να διηγηθείς έναν εν ζωή ανεκδιήγητο).
- Ένας άνθρωπος που είδε το θάνατο μέσα στα νύχια μικρού κοριτσιού, όπως μας λέει ο ίδιος.
- Ένας αμετροεπής, που περιφρονεί το μέτρο ως φορέα μετριότητας ή ως οριοθέτηση στη διάνοια, ενώ γοητεύεται από το έμμετρο.
- Ένας άνθρωπος μοναχικός, απλά μοναχικός, κυρίως μοναχικός. Και η μοναξιά είναι ένα τραύμα βαθύ, ένα τραύμα για το οποίο δεν θα ειπωθεί εδώ η τελευταία λέξη.
- Ένας άνθρωπος, που αν ζούσε στο Μεσαίωνα σίγουρα θα τον είχανε κάψει ως αιρετικό και ως μάγο - δεν γλύτωνε εύκολα την πυρά.

«Υπάρχει μια νύχτα,
που ο θάνατος παίρνει τη μορφή
της Παναγιάς.

Σε μια τέτοια νύχτα,
θα 'θελα να ξαναγεννηθώ

Μιχάλης Κόκκινος»

ΛΙΓΑ ΛΟΓΙΑ ΓΙΑ ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ ΜΙΧΑΛΗ Σ. ΚΟΚΚΙΝΟΥ

Λένα Κουτσογέρα,

ποιήτρια, μέλος της Εταιρίας Ελλήνων Λογοτεχνών

Ο Μιχάλης Κόκκινος εμφανίστηκε στα γράμματα το 1982 με την νουβέλα "Ατέρμονας Κύκλος". Ένα βιβλίο με το οποίο έδειξε ευθύς εξ αρχής ωριμότητα και υπευθυνότητα.

Από τότε μέχρι σήμερα έχει ασχοληθεί με διάφορα είδη λόγου, διήγημα, ποίηση, θέατρο και έχει εκδόσει οκτώ βιβλία. Παράλληλα έχει αναπτύξει διάφορες κοινωνικές και πολιτιστικές δραστηριότητες και ως εκδότης και ως συντάκτης εφημερίδων στην Ελλάδα και στο εξωτερικό.

Η φαντασία, η αναπτυγμένη σκέψη, η εκφραστική δύναμη, ο γνήσιος λόγος, πολλές φορές στυγνός και σκληρός και άλλοτε αφάνταστα μαλακός κι ευαίσθητος, είναι τα στοιχεία που αποτελούν τον πυρήνα της λογοτεχνικής δημιουργίας του. Με αυτά τα στοιχεία ξεκινάει και οργανώνει την αναζήτηση του προς το φως. Οι δρόμοι που διανύει γι' αυτήν την αναζήτηση είναι δύσβατοι και πολλές φορές αδιάβατοι. Περνάει μέσα από τούνελ που ο ίδιος ανοίγει, λαξεύοντας σκοτεινούς βράχους και σκληρά κοιτάσματα, με μόνα του εργαλεία τις λέξεις, λέξεις καρφιά, για να βγει στον ξέφωτο δρόμο, στο φωτεινό άνοιγμα, ν' αντικρίσει την θάλασσα που ιριδίζει στο βάθος λάμπουσα.

Δύο είναι πάντα, τα στοιχεία εκείνα που πολεμούν κι αντιμάχονται στο έργο του. Το καλό με το κακό, το φως με το σκοτάδι, η ζωή με το θάνατο. Μέσα από αυτήν την διπολική πάλη, που λαξεύει και μορφώνει τον νου, την ψυχή και το σώμα, θέλει ο συγγραφέας να φτάσει στην λύτρωση.

Στα «Μονόπρακτα ενός Αγίου», μας λέει:

[... ΕΣΤΕΡ: θέλω να πεθάνω ακούγοντας όλες τις φρίκες αυτού του μάταιου κόσμου, όλες τις προδοσίες, όλα τα τρισάθλια και καταραμένα και να σβήσω πια τυλιγμένη σ' ένα πέπλο μίσους και κακίας, σιγοτραγουδώντας το πιο σκοτεινό και μάταιο σκοπό, όπως αυτόν που την βρωμερή ψυχή μας όλων σκιάζει.

ΑΝΤΟΥΑΝ: Ήρθε, λοιπόν, Εστέρ η ώρα, το χρέος του καλού φίλου τώρα να εκπληρώσω και τα πιο μακάβρια, άθλια

και πουλημένα ανθρώπινα ιδανικά βγαλμένα από το σπόρο της εκδίκησης, του μίσους και του σκότους να σου εξιστορήσω. Κι έτσι Εστέρ, παλιά μου αγάπη, καταλαβαίνω πως θες να φύγεις απ' αυτήν την κόλαση παίρνοντας μαζί σου μόνο θλίψη.

ΕΣΤΕΡ: Πόσο όμορφα μιλάς και πριν καλά-καλά αρχίσεις μ' έχεις ήδη ανταμείψει μες στη στερνή του πόθου μου αυτή επιθυμία.

Κλείνω τα μάτια τώρα παλιέ μου φίλε, κι όσο σιγά-σιγά θα σβήνω, προάγγελμα θανάτου ας ηχούν τα τελευταία σου αυτά τα λόγια....]

Και ξέρει καλά, ότι την λύτρωση δεν την φτάνει κανείς αναίμακτα κι ανώδυνα. Για να αισθανθεί κάποιος την δυνατή λάμψη τον φωτός, πρέπει να βγει από το βαθύ σκοτάδι, για να νιώσει την απόλυτη ομορφιά πρέπει ν' αντικρύσει την φοβερή ασχήμια και για να γευτεί την ευτυχία, πρέπει να διαβεί πολλά μονοπάτια θλίψεων.

Αυτές τις αλήθειες, μας φανερώνει με το δικό τον ξεχωριστό ύφος ο Μιχάλης Κόκκινος.

Μέσα στο έργο τον καθρεπτίζεται η ιστορία της ανθρώπινης ψυχής. Λέει τα πράγματα με το αληθινό τους όνομα. Με τρόπο πηγαίο και αφτιασίδωτο, φτάνει στην άκρη της ευαισθησίας αλλά και της σκληρότητας, της καθημερινής σκληρότητας και φρίκης που αντικρίζουμε γύρω μας την κάθε στιγμή. Μέσα από τολμηρές εκφράσεις και αντιθέσεις οριακές, ο λόγος του ανασύρει την αλήθεια των πραγμάτων για να σημάνει μεσ' από αυτήν ένας άλλος καθαρτήριοις μυστικός λόγος, αποκαλυπτικός, όπως στο παρακάτω απόσπασμα, πάλι από "Τα Μονόπρακτα ενός Αγίου»:

[...Εστέρ, φτωχή και άμοιρη ψυχή. άλλο να μην φοβάσαι. Δεν είμαι εδώ για σκοτεινούς σκοπούς και λόγια πονεμένα να σου φέρω. Ήρθα, γιατί η θλίψη αυτή που μέσα από την αγνή καρδιά σου βγαίνει, άστρο της αυγής λαμπρό και μήνυμα αγάπης να σου γίνει.

Ξέρω καλά και γνωρίζω πως πίστεψες στο μαύρο, όπως οι πιο πολλοί άνθρωποι πιστεύουν. Όμως δεν είναι παρά μια φρικτή, τρομερή κι ολέθρια πλάνη που τώρα δα στο αποκορύφωμα, τον θάνατο σου καρτεράς.

Σήκωσε πάλι τα βλέφαρα Εστέρ και δεξ γύρω τα λουλούδια, τις ανεμώνες, τα ρόδα, τις λεβάντες, τις τουλίπες, τους κάκτους και τα πέταλα του λωτού...]

Ο αείμνηστος Βασίλης Μοσκόβης είχε γράψει για τον συγγραφέα ότι ο Μιχάλης Κόκκινος κάνει με επιτυχία ένα τόλμημα μέσα στο χώρο της νεοελληνικής λογοτεχνίας: συμβιβάζει και ενώνει αρμονικά τα ασυμβίβαστα. Αυτό το διαπιστώνουμε σε όλα του τα έργα, όταν σκύψουμε με προσοχή και ενδιαφέρον επάνω σ' αυτά.

«ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ ΜΙΧΑΛΗ Σ. ΚΟΚΚΙΝΟΥ»

Στέφανος Στεφανόπουλος,

Καθηγητής Πανεπιστημίου

Το έργο τον Κόκκινου έχει δύο εποχές και μια περίοδο. Είναι δύο οι εποχές και μάλιστα χωρίζονται από ένα χρονικό διάστημα έντεκα χρόνων, όπου εξαφανίζεται όπως ο Χριστός, μέχρι να επανεμφανιστεί. Είπα, όμως, ότι ολόκληρο αυτό το έργο διαθέτει μια ενότητα, αβέβαιη ενότητα -έτσι την είδα εγώ- παν είναι και ανομοιογενής ενότητα: είναι μια φράση που ο Κόκκινος μπορεί να την καταλάβει. Είναι ένα έργο, ένα λογοτεχνικό έργο που αρνείται τη λογοτεχνία. Ο ίδιος ο Κόκκινος είναι ένας λογοτέχνης που δεν έχει καμία σχέση με τη λογοτεχνία -την αρνείται. Εκείνο που μετράει γι' αυτόν είναι οι εμπειρίες. Και οι εμπειρίες αυτές, είτε είναι βιωματικές είτε είναι εμπειρίες του υποσυνείδητου. Έζησε σε μια περίοδο με ανθρώπους γύρω του που του δημιούργησαν σωρεία εμπειριών. Και βιωματικών και υποσυνείδητων. Είναι εμπειρίες ελεύθερες, δεν είναι προσαρμοσμένες σε κάποια θεωρία, όπως και ο Κόκκινος δεν ακολουθεί κάποια θεωρία- και μιλάω για θεωρία, προσέξτε, δε μιλάω για σχολή, ούτε για τάση, ούτε για ρεύμα. Σε θεωρία ο Κόκκινος δεν είναι προσδεδμεμένος, αρνείται κάθε θεωρία, μετά βδελυγμίας θα έλεγα.

Ήδη από το πρωτόλειο τον, στο οποίο βυθίστηκα, τον «Ατέρμονα κύκλο», κατάλαβα πως ο Κόκκινος γνωρίζει πως μια γλώσσα είναι ένα περατό σύνολο κανόνων, που εξουσιοδοτεί, αν θέλετε, έναν άπειρο αριθμό αποδόσεων. Νοηματικών αποδόσεων.

Όμως ο Κόκκινος θέλει, απαιτεί, ζητάει συνέχεια να περάσει από το λογικό κόσμο των εννοιών στο μαγικό κόσμο των λέξεων. Αυτό είναι που τον συναρπάζει. Ξέρει πως οι λέξεις είναι ένα κέλυφος, όπως το ξέρουμε όλοι. Πως, αν θέλετε να το δούμε στρουκτουραλιστικά, είναι μια σύμβαση η αν θέλετε να το δούμε μαρξιστικά είναι το επιφανόμενο, δεν είναι η υποδομή. Όμως για τον Κόκκينو οι λέξεις είναι ένα εργαλείο δουλειάς -μ' αυτό δουλεύει. Ο τρόπος με τον οποίο εισβάλλει στο χώρο των λέξεων ο Κόκκινος είναι συναρπαστικός, όπως, επίσης είναι συναρπαστική και η εισβολή του στο χώρο του ονείρου, γιατί πρόκειται για μια εισβολή στο χώρο του ονείρου, για μια κατάδυση, θα έλεγα, στο ασυνείδητο.

Έλεγα, λοιπόν, ότι δεν δέχεται θεωρίες. Όμως κάπου πρέπει να τον κατατάξουμε αυτόν τον άνθρωπο. Εντέλει, τι λένε τα γραπτά του; Προσωπική μου άποψη, ο Μιχάλης Κόκκινος είναι ένας υπερρεαλιστής. Ένας πρωτοπόρος υπερρεαλιστής, ένας

σουρεαλιστής, θα έλεγα -χτυπάει άσχημα η λέξη, αλλά αυτό είναι- που έχει μια εσωτερικότητα στα γραπτά του. Μια εσωστρέφεια και "μια εσωτερικότητα. Γιατί, ξέρετε, ο σουρεαλισμός γλυστράει πολλές φορές, γλυστράει μάλλον σε πνευματικές μορφές. Είναι αναγκαία, αν θέλετε, αυτή η μετάβαση σε πνευματικές μορφές όπως το βλέπουμε πολύ έντονα στο "Σύνδρομο του Κόκορα" και στα υπόλοιπα έργα. Δείρει κι εκεί μια δυνατότητα αφηγηματικής μυθοπλασίας.

Κι είναι πολύ σημαντική η αφήγηση του ορφικού κύκλου -αν κι εμένα η μάχη του Ορφέα με τη Σελήνη και η Ευρυδίκη με βρίσκει λίγο διαφορετικά τοποθετημένο. Εγώ θα έλεγα ότι εντέλει αυτή η σεληνομαχία δείχνει περισσότερο το πέρασμα από τη μητριαρχία στην πατριαρχία και επίσης την άφιξη των Αχαιών στην Ελλάδα και ακόμα, γιατί όχι, το τέλος του πολέμου με τους Προέλληνες, με τα προελληνικά φύλα, τους Πελασγούς, τους Κάρες, τους Λέλεγες. Αλλά η άποψη τον Κόκκινου για τη σεληνομαχία είναι και πρωτοποριακή και πάρα πολύ σημαντική. Η ανάλυση του σε όλο το έργο είναι μια ανάλυση της σκέψης, αλληγορική, θα έλεγα, σε σχέση με το λόγο που χρησιμοποιεί.

Η σκέψη τον Κόκκινου φαίνεται να ρωτά: «Τι τέλος πάντων λεγόταν μέσα σ' εκείνο που ήδη λέχτηκε:» Ο ίδιος ο Κόκκινος αμφιβάλει για το τι είχε πει σ' εκείνο που είχε πει. Κάτω από ορατές διατυπώσεις κυριαρχούν άλλες διατυπώσεις, που πολλές φορές τον ποδηγετούν, τον καθοδηγούν, του επιβάλλονται. Στον Κόκκινο υπάρχει ένα σημαντικό μη ρηθέν, που όμως, όπως σας είπα, εντέλει, είναι ειπωμένο. Και αυτό το μη ρηθέν ψάχνει ο Κόκκινος και πρέπει να ψάχνει και ο αναγνώστης του έργου.

Σχεδόν σε όλα τα έργα ο Κόκκινος χρησιμοποιεί τις λεγόμενες «φράσεις χωρίς νόημα» που τον αμύητο αναγνώστη τον ενοχλούν. Όμως, εδώ σ' αυτό το έργο, σε αυτό το σύνολο του έργου, δεν πρόκειται για μια σώρευση λέξεων που ακολουθούν κάποιους συντακτικούς και γραμματικούς κανόνες ώστε να φαίνονται ορθές φράσεις και να μην αποδίδουν νόημα. Απεναντίας. Ο Κόκκινος μ' αυτή τη σώρευση των λέξεων, με τις φράσεις που κατ' αρχήν δεν φαίνονται να έχουν νόημα, δίνει ένα κωδικοποιημένο μήνυμα. Το κλειδί, όμως, του κώδικα τον κρατάει ο ίδιος κι εμάς μας βασανίζει και δεν μπορούμε να καταλάβουμε κάθε φορά τι θέλει να μας πει. Το δίνει το κλειδί, όπου θέλει αυτός. Είναι μέσα σ' αυτές τις μικρές εκδικήσεις του. Και, βέβαια, αφηγείται συνήθως ένα όνειρο, αφηγείται έναν ονειρικό κόσμο. Τώρα, θα μου πείτε: «Και ποιος νομιμοποιείται να απαιτεί νοηματική ενότητα σ' ένα όνειρο, νοηματική συνέχεια σ' έναν ονειρισμό, έτσι;» Η δόμηση του λόγου του Κόκκινου δεν οφείλεται στον ίδιο τον Κόκκινο. Ο Κόκκινος καταναγκάζεται από τη δόμηση του

λόγου του. Είναι υποχρεωμένος να ακολουθήσει αυτόν τον τρόπο σκέψης, αυτή την εκφορά λόγου, γιατί ο λόγος του είναι δομημένος έτσι. Η μορφολογία, δηλαδή, του λόγου καθοδηγείται από το νοηματικό περιεχόμενο του λόγου. Δεν μπορεί να γράψει διαφορετικά ο Κόκκινος, όταν θέλει να εκφράσει τα συγκεκριμένα νοήματα, θα ήτανε ρηχό, θα ήτανε κατώτερο των δυνατοτήτων του.

Μέσα στο έργο του Κόκκινου προβάλλει η μυστική αγαπημένη. Από τη γλυκιά Εθ, απ' το Καστανάκι, τη μικρή Ρηλ, μέχρι την Εστέρ. Σ' όλα τα έργα του προβάλλει αυτή η μυστική αγαπημένη, που είναι πάντοτε το πρόσωπο αναφοράς. Εκεί, λοιπόν, μπλέκονται παράξενες ερωτικές περιπέτειες, πολύ παράξενες μέσα στο έργο τον Μιχάλη Κόκκινου. Όμως προσέξτε! Εδώ, οι ερωτικές αυτές περιπέτειες δεν δείχνουν ότι οδηγούν σε μια αισθησιακή απόλαυση. Εντέλει υπάρχει στο τέλος ένας χαρακτήρας φώτισης που βγαίνει μέσα απ' αυτές τις απολαύσεις, μέσα από αυτές τις ερωτικές περιπτώσεις.

Ο λόγος του Κόκκινου, όπως τον είδα εγώ, είναι ένας λόγος ελλειπτικός. Διαθέτει, δηλαδή, μια ανακλητική δυνατότητα μιας εικόνας που δεν υπάρχει και χρειάζεται να την εφεύρουμε, να την αποκαταστήσουμε νοερά για να αποκτήσει ο λόγος ένα νόημα και μία συνέχεια. Στο «Δίλημμα του Ελλύριου» αυτή η ελλειπτικότητα μάλλον περιορίζεται, μάλλον εξαφανίζεται, έχουμε ένα στρογγυλό και ολοκληρωμένο λόγο. Εκεί υπάρχει και η σχέση αιτίας και αιτιατού, αποκαθίσταται αυτή η σχέση και νομίζω ότι ο κοινός αναγνώστης αυτό το βιβλίο, αυτό το σπονδυλωτό βιβλίο, μπορεί να το διαβάσει πολύ πιο ευχάριστα -πολύ πιο εύκολα μάλλον, όχι πιο ευχάριστα απ' ότι θα διάβαζε ένα οποιοδήποτε άλλο βιβλίο του Κόκκινου. Ο Κόκκινος περιφρονεί κάθε μέθοδο. Τη φτύνει. Το δείχνει με τους κανόνες τον παιχνιδιού που καθορίζει ο ίδιος στο «χρήσιμο παράδειγμα για αρχαρίους» όπως λέει, στο οποίο κοροϊδεύει τον εαυτό του. Ρίχνετε, λέει, λέξεις μέσα, φτιάχνετε φράσεις και τις τοποθετείτε -ήδη έχετε ένα κείμενο. Αυτό δείχνει πόσο ο Κόκκινος περιφρονεί τη μέθοδο, περιφρονεί το σύστημα, δεν έχει καμία συστηματικότητα το έργο του και πόσο, εντέλει, έρχονται στιγμές που ο ίδιος περιφρονεί τον εαυτό του. Εντέλει, όλη αυτή η κατασκευή στηρίζεται στο «cogito». Ποιο είναι αυτό το «cogito» εντέλει για τον Κόκκينو όμως; Εάν θέλουμε να εγκαταλείψουμε τον Καρτέσιο, γιατί δεν πιστεύω πως ο Κόκκινος είναι καρτεσιανός γιατί αν ήταν καρτεσιανός ούτε τη μέθοδο θα περιφρονούσε ούτε το σύστημα θα περιφρονούσε, αν θέλουμε, λοιπόν, να εγκαταλείψουμε τον Καρτέσιο όπου το υποκείμενο είναι το «εγώ» και το κατηγορημα, αν θέλετε, είναι το «γνωρίζω

τον εαυτό μου» από κει και πέρα ποια άλλα «cogito» μας μένουν; Μας μένει το Καντιανό και το «cogito» των Κοινωνιολόγων -του Αυγούστου Καντ και των άλλων. Ο Καντ έλεγε ότι το «cogito» συντίθεται από ένα υποκείμενο, πάλι, κι ένα κατηγορημα που περιορίζεται στο ρήμα: «εγώ νοώ». Αυτό είναι το «cogito» του Καντ. Ο Καντ έλεγε ότι εντέλει το υποκείμενο δεν είναι «εγώ» είναι «η κοινωνία μέσα από μένα», και βέβαια πάλι το κατηγορημα είναι πάρα πολύ απλό: «νοεί, η κοινωνία μέσα από μένα νοεί». Όποια απ' τα δύο «cogito» αυτά κι αν επιλέξετε, σίγουρα έχετε πλησιάσει πάρα πολύ το Μιχάλη τον Κόκκινο. Στον "Ελλύριο" έχουμε μια κινηματογραφική αφήγηση, όπου το αφηγηματικό στοιχείο περιέργως είναι το κυρίαρχο στοιχείο, ενώ οι διάλογοι αποτελούν ένα δευτερεύοντα όρο τον έργου. Έχουμε ένα σενάριο σπονδυλωτού έργου, έχουμε φάσεις που εξελίσσονται με κινηματογραφική ταχύτητα, θα μπορούσε ο Ελλύριος να είναι σενάριο αρθρωτού, σπονδυλωτού κινηματογραφικού έργου. Η ταχύτητα της εξέλιξης μπορεί να σου κόψει την ανάσα. Έχουμε λόγια, φράσεις που μόνες τους έτσι αιωρούνται, λικνίζονται σ' ένα λευκό χαρτί όπου, όπως θα 'λεγε κι ο Πόε πέφτει μια σταγόνα μελάνης. Κι ερχόμαστε πια στα κόμικς, γιατί έχουμε και κόμικς μέσα στο έργο του Κόκκινου. Η προσφυγή στην εικονογράφηση είναι μια ακόμα τεχνική της συμβολοποίησης των εννοιών, των νοημάτων, όμως τη χρησιμοποιεί ο Κόκκινος -εγώ θα 'λεγα πως και τα άλλα έργα του θα μπορούσαν να είναι εικονογραφημένα γιατί η εικόνα έχει ένα παραλλακτικό ύφος - με τέτοιο τρόπο ώστε να διερωτάται κανείς: «Τι είναι αυτό που της λείπει, τι είναι αυτό που δεν υπάρχει στο σχέδιο, στην εικόνα, τι είναι αυτό το κάτι άλλο που θέλει να εκφράσει κι ένα κομμάτι από το παζλ λείπει;» Ολόκληρο το έργο του Κόκκινου προσφέρεται περισσότερο σε εικονογράφηση παρά σε εννοιολογία: το 'παμε πως ο Κόκκινος είναι εχθρός των εννοιών, ορκισμένος. Στο «Σύνδρομο του Κόκορα» βλέπουμε και το μύστη. Είπαμε, εντέλει, ότι ο υπερρεαλισμός διολισθαίνει σε όλα αυτά τα μυστικιστικά. Το βιβλίο αυτό θα μπορούσε να περιλαμβάνει διδασκαλίες ενός ρήτορα, προς ένα ακροατήριο τη στιγμή που λαξεύει ο ρήτορας αυτός τον ακατέργαστο λίθο. Είναι, εντέλει, το «Σύνδρομο τον Κόκορα» - το πιο πεζό, θα έλεγα, έργο του Μιχάλη Κόκκινου -επίτηδες, όμως, το 'κανε πεζό. Γιατί μ' αυτό τον τρόπο, εντέλει, θέλει ο Κόκκινος να αποκαλυφθεί, θέλει να δείξει ποιος είναι για να μπορεί να συνεχίζει χωρίς όλον αυτόν τον όγκο της αμφισβήτησης. Στα «Μονόπρακτα ενός Αγίου» μας δείχνει και κάτι άλλο. Μας δείχνει την επίμονη τον πάνω σε αξίες, τις οποίες ο ίδιος θεωρεί πρωταρχικές. Δεν απαρνείται τα παλιά του γραπτά. Η «Μαρί-Ιζαμπέλ» έχει γραφτεί πριν έντεκα χρόνια

και τώρα -η «Μαρί-Ιζαμπέλ» υπάρχει στο «Σαρανταπεντάρι» και στα «Μονόπρακτα». Είναι διαφορετική «Μαρί-Ιζαμπέλ». Φοβάμαι πως το πεισιθάνατο αρχίζει σιγά-σιγά να τον εγκαταλείπει. Η έννοια, η σκιά του θανάτου ήταν πολύ πιο έντονη στα παιδικά τον χρόνια.

Κι ακόμα θέλω να σημειώσω κάτι άλλο. Μαζί με αυτό το απροσάρμοστο στυλ -γιατί για στυλ πρόκειται- υπάρχει πάντοτε και μια επίκληση στο διαβολικό, που μπορεί πολλούς να τους σοκάρει. Είναι, όμως, σύμφωνη αυτή η επίκληση με το σουρεαλισμό που προσφέρει στην τεκμηρίωση του κακού, που λειτουργεί, εντέλει, σαν μηχανισμός αποκάθαρσης, απολύμανσης από έναν περίγυρο περιέργα ηθικολογικό -δε θέλω να πω ηθικοπλαστικό- ηθικολογικό.

Ο Μιχάλης ο Κόκκινος έχει ασχοληθεί με το Ρεμπώ και το Λοτρεαμόν. Όπως και στο Ρεμπώ έτσι και στον Κόκκινο ο σκοπός είναι, εντέλει, ο αναγνώστης φοβισμένος από αυτή τη δαιμονολογία, την οποία βλέπει να έρχεται και να του χτυπάει την πόρτα, να αναζητήσει το καλό που είναι το φως, η ελπίδα, η ζωή σε αντιπαράθεση με το σκοτάδι, με το θάνατο.

θα μπορούσα να κλείσω λέγοντας ότι ακόμα αναζητώ, μετά από μελέτη τον έργου τον Μιχάλη τον Κόκκινου, την πιθανή θέση της επιθυμίας σε σχέση με το λόγο του. Τι είναι αυτή η επιθυμία; Είναι τόπος φαντασίωσης -φαντασιωτική επιθυμία που θα λέγαμε είναι στοιχείο συμβολοποίησης (δεν το φαντάζομαι), είναι μορφή απογοήτευσης; Είναι όργανο παραγωγής ικανοποίησης; Το ψάχνω ακόμα. Όταν το βρω, ελπίζω ο Κόκκινος να έχει γράψει κι άλλα βιβλία και να σας αποκαλύψω το εφεύρημα μου.

**ΜΕ ΤΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ ΜΙΧΑΛΗ ΚΟΚΚΙΝΟΥ ΕΧΟΥΝ
ΑΚΟΜΗ ΑΣΧΟΛΗΘΕΙ ΚΑΙ ΕΧΟΥΝ ΓΡΑΨΕΙ:**

Βάιος Παγκουρέλης (κριτικός), Κώστας Τσαούσης (κριτικός), Βασίλης Μοσκόβης (συγγραφέας), Φαίδρα Ζαμπαθά-Παγουλάτου (συγγραφέας), Διαμαντής Αξιώτης (ποιητής-συγγραφέας), Βασίλης Γεωργίου (συγγραφέας), Θανάσης Κωσταβούρης (συγγραφέας), Κωστής Κοκόροβιτς (συγγραφέας) κ.ά.

ΣΥΓΧΑΡΗΤΗΡΙΕΣ ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ ΕΧΕΙ ΛΑΒΕΙ ΑΠΟ ΤΟΥΣ:

Κώστα Βαλέτα, Έρση Λάγκε, Σταύρο Αντωνίου, Λιλίκα Νάκου, Μάνο Λυγίζο, Στέλιο Γεράνη, Ιωάννα Καρατζαφέρη, Ελένη Λυγιάνη, Γιώργο Κάρτερ, Νίκο Εγγονόπουλο, Γιάννη Ντεγιάννη, Τ. Ρομποτή-Κόρφη, Ντίνο Χριστιανόπουλο, Α. Νάσιουτζικ, Κυριάκο Ντελόπουλο κ. ά.

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ ΤΟΥ ΕΓΙΝΑΝ:

- α. 4 Μαΐου 1985 στο «Δωδεκανησιακό σπίτι Ειρήνης και Βασίλη Μοσκόβη» από τον Βασίλη Μοσκόβη.
- β. 2 Δεκεμβρίου 1986 στον «Πολιτιστικό Όμιλο Ψυχικού» από τον Βασίλη Μοσκόβη και τον πρόεδρο του Π.Ο.Ψ. κ. Πάγκαλο.
- γ. 27 Νοεμβρίου 1995 στην Εταιρεία Ελλήνων Λογοτεχνών από τους Π. Κανελλάκη, Στ. Στεφανόπουλο.

Το 1996 ο Μ. Κόκκινος έκανε αίτηση εισδοχής στην Εταιρεία Ελλήνων Λογοτεχνών και απερίφθη ως αιρετικός και σατανιστής!